

(המשך מעמוד 18)

שימרון פרס לא היה מסוגל להבין זאת, ולא עשה דבר במישור זה. החיים הרעיוניים הסנימיים בתוך המפלגה הסיפוי להירמות לבית-קברות. התככים חגגו בה והרעיונות נעלמו.

דבר זה לא השתנה גם בשלוש השנים שלאחר-מכן. שוב פעל פרס במרץ ובהתמדה. שוב התרוצץ מעירה לעירה, מסניף לסניף. כאשר החליטה הכנסת להתפזר ולקיים בחירות מוקדמות, שוב ניבא הסקרים רוב עצום למערך.

הפעם הלכה מיפגעי העבודה לקראת הבחירות בביטחון גדול עוד יותר. לשוא ניסו אחרים מחכריה להביא בעור מועד לחי-לופים בצמרת, פרס לא הירפה. כל הסקרים גילו שיצחק נבון ויצחק רבין פופולריים יותר, וכי בהנהגת אחד מהם יזכה המערך בקולות רבים יותר. אך אחיות האיתנה של פרס במנגנון המפלגה החניקה כל נסיון כזה באיבו.

פרס התעקש. הוא לא הבין ולא השלים עם ההתנגדות שהוא מעורר בלב ציבור רחב ומגוון. נראה כי שאיפתו להיות לראש-הממשלה הפכה מעין שיגעון-לדבר, רחף בלתי-רציונלי.

מבחינת המערך היה זה אסון. תוספת של מנדאט אחד או שניים בלבד היתה עשויה לשנות את התמונה מעיקרה.

כאשר התפזר עשן הבחירות, הסתבר כי נוצר תיקו גמור. הציבור המיוזח נשאר נאמן לליכוד, גם כהעדרו של בגין, ולמרות ההתמוטטות הכלכלית והרפתקת-לכונן. ואילו מיטב הבוחרים של המערך נטשו אותו ועברו לשתי מפלגות קטנות, ר"ץ ושינוי, שהמצע האמיתי שלהם היה: להצביע בעד המערך מבלי להצביע בעד פרס.

שוב נשקטה האבן מירי פרס. אך הפעם לא

בעניין ההתנחלויות, שהיוו גם הם סלע-מחלוקת מרכזי במערכת-הבחירות, נאלץ פרס לעשות פשרות מכאיבות. ואילו בנושא החשוב ביותר למדינת-ישראל — נושא השלום — נקבע מראש קיפאון מוחלט כמשך ארבע שנים גורליות — שנים שבהן עלולה התיקווה לשלום להתנרף סופית, ושבהן עלול המרחב כולו לעלות באש של מהפכה איסלאמית-קנאית, כשהיאוש הגמור מהסדר מדיני עם ישראל ישפוך שמן על המדורה.

הצפרדע הגדולה ביותר היתה, כמובן, נוכחותו של אריאל שרון בממשלה — לא בתפקיד צוער, אלא כחבר הקאבינט הקובע, וכנושא תיק התעשייה והמיסחר, שנתן בידיו אמצעים גדולים כדי לדרבן את ההתנחלות בגדה.

שרון, שהורה בתשנ"ג על-ידי ועדת-חקירה ממי לבתית בעיקבות הזוועה של צברה ושאתילא, ושנמק מאז בצל, כשר-בלי תיק ובלי-תפקיד, מנודה על-ידי חלק גדול של הציבור, חזר לעמדת-מסתח בחסותה הרשמית של מיסלגת-העבודה.

וגולת-הכותרת: התחייבותו של פרס להתפטר מתפקיד ראש-הממשלה כעבור שנתיים וחודש. במיקרה הטוב ביותר, אם הממשלה תחזיק מעמד עד אז, שולם כל המחיר העצום הזה כדי לאפשר לשימרון פרס לגלגל סוף-סוף את הסלע אל ראש-ההר, ולהיות לראש-הממשלה במשך 760 ימים ולילות.

סיכויי להצליח בתפקיד זה חבוים בחיק העתיד. בשנת תשמ"ד לא היה שימרון פרס לאיש-השנה.

מירון משוכות

ה תיקו הדראמתי שנוצר בין שני הגושים הגדולים, ובין שני המחנות שהתלכדו סביבם, סיפק את החומר לרכילות הפוליטית היומיומית, שהיא מלאכתם של הכתבים הפוליטיים

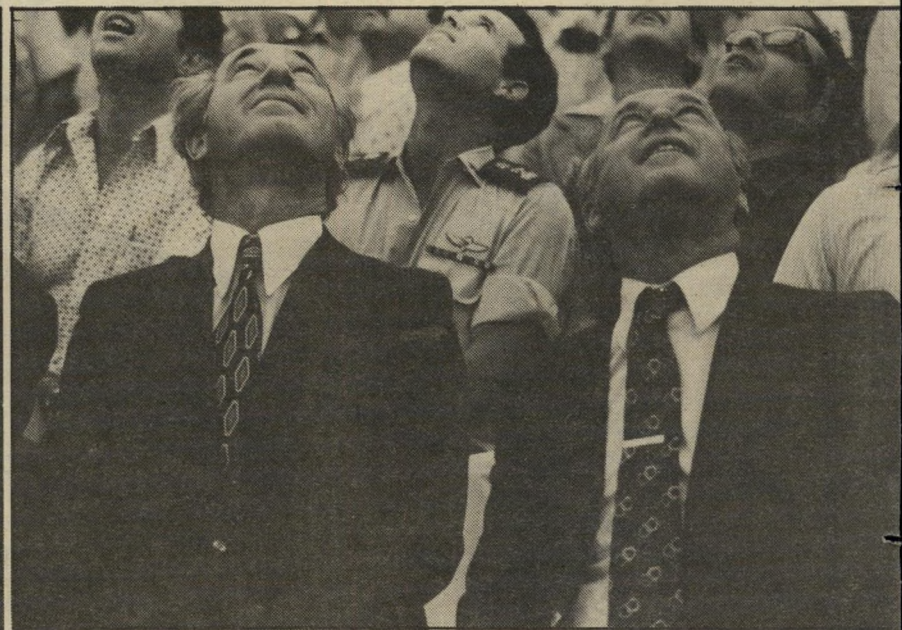
אחרי שקמה התנועה, נערך בה ויכוח נוקב על שאלה רבת-משמעות: האם להקים כוח ערבי נפרד, שיתייצב בבחירות תחת דגל ייחודי — או להושיט יד לכוחות היהודיים הדוגלים במצע דומה? הקו השני ניצח, וכך קמה הרשימה המתקדמת לשלום.

מיום הקמתה, בסוף חודש מאי, נאלצה הרשימה לעבור מסלול של משוכות. תחילה שקל שר-הביטחון את הוצאתה אל מחוץ לחוק, לפי דרישת שרות-הביטחון הכללי, הלוחם מאז קום המדינה בכל נסיון להקמת כוח פוליטי ארצי של האזרחים הערבים. אחר-כך פסלה ועדת-הבחירות המרכזית, גוף המורכב מעסקני-מפלגות, את הופעת הרשימה. בית-המשפט העליון, כהרכב יחיד-במינו של חמשת שופטיו הבכירים ביותר, פסל את הפסילה.

כשהופיעה הרשימה סוף-סוף במערכה, נערכה עליה התקפה פרוצה מצד רק"ח, שהיתה עד כה בעלת-המונופול על החלק הלאומי של הציבור הערבי בישראל. בסיגנון שאין לו אח ורע בחיים המדיניים, מילבר בחוגים קומוניסטיים ופאשיסטיים, התנפלה רק"ח על הרשימה החדשה במטח יומימי של השמצות. למשל: שהמועמד מס' 1, מוחמד מיעארי, הוא סוכן השב"כ; שהמועמד מס' 2, מתי פלד, הוא ארכי-רצוח והיה אחראי לפישעי-מלחמה; שהרשימה כולה הוקמה ומומנה על-ידי שרות-הביון האמריקאי (ס-יאייא), כדי לחתור תחת עמדות ברית-המועצות במרחב, ועוד ועוד.

התקפה זו לא נפסקה ביום-הבחירות. להיפך, רק"ח הגבירה אותה למחרת היום, כאשר הסתבר כי הרשימה זכתה בנסיון הראשון שלה בשני מנדאטים, כשהרוב המכריע של הקולות בא מזו הרוב הערבי. רק"ח חששה, בצדק, שזהו אות לבאות.

לא היה ספק כי הרשימה חוללה מהפכה בקרב הערבים בישראל, ושתופעה זו תטביע את חותמה

שר-הביטחון פרס עם ראש-הממשלה רבין (מימין) ועם בני קצובר ומתנחלי סבסטיה: יד למתנחלים. הדלפה יומית ושינאה תהומית

על השנים הבאות. עם הקמת הרשימה נכנסו הער"בים לזירה המדינית הישראלית ככוח רבי-משמעות.

חוכמה מסמרת-שערות

מ שמעות זו היתה מושכת תשומת-לב רבה יותר, אלמלא אירע בקצה השני של הזירה דבר שסימ, בצדק, את השערות בישראל ובעולם כולו.

מזה כמה שנים הולכת וגוברת במדינת-ישראל תופעת הגזענות. שינאת-הערבים, שהיתה תמיד קיימת מתחת לפני השטח ביישוב העברי ובמדינה, לבשה צורות גלויות וחמורות יותר. האמת-לוח השונות, שבהן ניסתה שינאה זו להסוות את עצמה בעבר, נשרו.

גופים כמו גושי-אמונים ותנועות-התחייה, חלקים מסויימים בליכוד ואף במערך, לבשו צורות, שבכל ארץ אחרת בעולם היו מגדירים אותן בלי היסוס כפאשיסטיות או כנאיו-פאשיסטיות. דמויות שהיו שוליות — ספק מעוררות גיחוך, ספק מעוררות בחילה — התקרבו למרכז הזירה, וזו בלגטימיות ובמכובדות. ואילו כוחות-השלום ושהחרישויו, שהיו בעבר קרובים למרכז, נדחקו אל הקצה, ואף מעבר לו.

זה היה תהליך איטי, שהחל עם כיבוש הגדה והרצועה במלחמת ששת-הימים, ושכמעט כל הציבור התרגל אליו והתייחס אליו כאל דבר טבעי. אך בתשמ"ד קרה משהו, שעורר רבים משלוותם.

כאשר התמקרו הגופים הפאשיסטיים בקצה הימני של הזירה, קמה בקצה של הקצה תופעה שהרחיקה לכת אף מהם.

נולדה תופעה שעצם הגדרתה היה בה כדי לעורר פלצות: תנועה נאצית יהודית.

במשך השנים עלתה תופעה זו וירדה חליפות. לאיש לא היה ספק שזוהי תופעה של שוליה-שוליים, משהו שאין לו תקומה במציאות של ישראל הדמוקרטית, הרציונלית והליברלית. והנה, בבחירות לכנסת ה-11, הסתבר לפתע שהיא הפכה כינתיים תנועה בעלת כסיס ציבורי איתן ורחב, עד כדי חדירתה לכנסת.

לא היה שום מנוס מן הקביעה שהאיש העומד בראש תופעה מחורדה זו הוא איש השנה של תשמ"ד: מאיר כהנא.

סוף-סוף: ראש-הממשלה פרס בכנסת

בישראל. אך הוא לא יכול היה להעלים שתי תופעות רבות-משמעות, שהתגלו בבחירות תשמ"ד.

במידה מסויימת היו השתיים שני הצדדים של מטבע אחד: המטבע של מהות המדינה היהודית ומקומם של האזרחים הערביים בה.

הציבור הערבי בישראל הגיע ל-17%, והיווה בתשמ"ד את אחד המיעוטים הלאומיים הגדולים ביותר הקיימים במדינות הדמוקרטיות. מכיוון שזוהי אוכלוסייה צעירה בגילה, היא היוותה השנה רק 10% מציבור הבוחרים. אך אחוז זה באוכלוסייה ובציבור-הבוחרים עתיד לגדול בהתמדה.

בתשמ"ד קמה באולכוסיה זו, בפעם הראשונה, תנועה עצמאית ואוטנטית, שלא היתה עוד מוכנה לקבל תכתיבים מאיש — לא מממשלת-ישראל, לא משרות-הביטחון ולא ממוסדות. היא ביקשה פתרון לבעיית העם הפלסטיני, על-ידי הקמת מדינה פלסטינית מעבר לקו הירוק, יותר מכן היא ביקשה להשיג שיויון אמיתי, אנושי ולאומי, במדינת-ישראל. אך יותר מכל היא ביקשה להחזיר לערבים בישראל את הנכס היקר ביותר שנשלל מהם במשך 36 השנים האחרונות: הכבוד האנושי.

התגלגלה אל תחתית התהום. עוד היתה אפשרות לגלגל אותה שוב למעלה — אם כי בקושי.

המלך הוא עירום

שימרון פרס קיבל מידי הנשיא את התפקיד של הרכבת הממשלה. תוך חיקוי בולט — וקצת מגוחך — של מנחם בגין היחיד-במינו, הוא ניגש לכותל המערבי ואז ניגש למלאכה. בגלל אופיו לא היה מסוגל לעשות מעשה נועז באמת, ולהקים ממשלת-מיעוט בעזרת כוחות אשר הימין הקיצוני הכריז עליהם כעל בלתי-לגיטימיים. הוא לא הצליח לרכוש סיעה דאית, למרות שהציע מחירים אגדתיים. אך הוא הצליח לרכוש את יחד, סיעתו של עזר וייצמן.

וייצמן, שהתייצב לבחירות ברשימה אישית, כמו אריאל שרון (1977) ומשה דיין (1981) לפניו, נכשל כמוהם. תחת סיעה של שישה, שהיתה יכולה לחוות לשוניה-אנוניים, זכה בקושי בשלושה מנדאטים. וכשם ששרון הסיק את המסקנה ומיהר להצטרף לליכוד מייד אחרי כישלון מיפגלתו הקיקיונית, כן הורדו וייצמן לתת את ידו למערך, כדי להציל את עתידו.

אך זה לא הספיק. לא נותרה לפרס ברירה אלא ללכת לממשלת-אחדות-לאומית.

אחרי שזוכה כי אינו מסוגל להקים ממשלה לבדו, היה כוח-המיקוח שלו דל. ראשי הליכוד העריכו כי שאיפתו של פרס להיות לראש-הממשלה ולהפריך את קילת-האלים היא כה חזקה, עד כי יותר על כל השאר, מלבד דבר אחד: תיקי-הביטחון ליצחק רבין. כי בלי תמיכת ריבון — שהיה לתאמו הסיאמי — לא היה מסוגל ללכת גם בדרך זו.

ובך, בדרך אל ממשלת-האחדות, השיר פרס מעליו בגד אחרי בגד, עד שנשאר בבחינת מלך עירום.

בידי הליכוד הופקדו כל התיקים הכלכליים, אחרי שהמערך העלה במערכת-הבחירות את העניין הכלכלי לראש מעייניו. הליכוד, שאובעת שריהאוצר שלו גרמו, האחד אחרי השני, להתמוטטות, מינה את שריהאוצר החמישי שלו כדי לטפל בה. **הנשיא החברתי — שהוא חיוני במאבק על נישמת הציבור המיוזח — הושאר גם הוא כולו בידי הליכוד.**